

Yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia asiantuntijuudesta opintojen aikana

Taina Civil

Johdanto

Tieteellisen ajattelun hallitvien asiantuntijoiden kasvataminen on yliopiston ydintehtävä (Ainiala ym., 2020; Murtonen, 2017; Salmento, 2024). Yliopiston tuottamaa tieteenalakohtaista teoreettista ja tieteellistä tietoa kutsutaan usein akateemiseksi asiantuntijuudeksi, joka on säilyttänyt asemansa yliopisto-opintojen keskeisenä tavoitteena (Jakonen, 2017). Yliopisto-opintojen aikana opiskelija vahvistaa kompetenssejaan ja kasvaa osaksi oman alansa tiedeyhteisöä (Kouvo ym., 2009; Palonen ym., 2017). Tutkimuskirjallisuudessa asiantuntijuus on kuitenkin perinteisesti ymmärretty lähinnä pysyvänä statuksena ja yksilön ominaisuutena (mm. Alastalo ym., 2017; Haapakorpi, 2010; Lehtinen & Palonen, 2011), korkean koulutuksen sekä vankan työkokemuksen synnyttämänä, staattisena päätepisteenä joksikin tulemisen (becoming), yliopisto-opintojen aikana ensimmäistä muotoaan ottavan ja asiantuntijuuden situationaalisuuden sijaan. Asiantuntijuuden mielekäs lähestymistapa onkin nähdäkseni riippuvainen siitä, painotetaanko siinä yliopisto-opintojen puitteissa – ja sen asettamissa reunaehdoissa – syntyneitä asiantuntijuutta vai työkokemuksesta saatua laaja-alaista asiantuntemusta. On myös esitetty, että asiantuntijuuteen kasvu tapahtuisi vasta työelämässä (Reid, 2014; Tynjälä, 2008).

Perinteisen yliopisto-opintojen tuottaman akateemisen asiantuntijuuden rinnalla on enemmässä määrin ryhdytty puhumaan myös muunlaisista asiantuntijuuden muodoista. Olen itse kiinnostunut asiantuntijuuden kokemuksellisuudesta, jossa asiantuntijuus näyttäytyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentuvana ilmiönä (Isopahkala-Bouret, 2005; Isopahkala-Bouret 2008). Tarkastelen katsauksessani yliopisto-opiskelijoiden asiantuntijuutta kokemuksellisenä ilmiönä ja pohdin generalismin ja spesialismin välistä debattia yliopistossa rakentuvan asiantuntijuuden näkökulmasta. Lopuksi teen yhteenvetoa siitä, miten yliopisto-opiskelijoiden asiantuntijuutta voitaisiin vahvistaa jo opintojen aikana.

Yliopisto-opiskelijan asiantuntijuus kokemuksena

Asiantuntijuuden kokemuksellisuus nojaa ajatukseen sen kollektiivisuudesta, joka yhä enemmässä määrin luonnehtii tämän päivän työelämän toimintatapoja. Isopahkala-Bouret (2005, 2008) tarkastelee asiantuntijuuden kokemusta kolmen keskeisen lähtökohdan kautta: asiaankuuluva tietämys, luottamuksen ja varmuuden tunne ja tilannesidonnainen kyky toimia oman asiantuntemuksen pohjalta. Isopahkala-Bouretin (2008) mukaan *asiaankuuluva tietämys* viittaa substanssiosaamiseen, jonkin tiedollisen koko-

naisuuden hyvään hallintaan ja kykyyn sanoittaa se (myös Ainiala ym., 2020; Huttunen ym., 2023). *Luottamuksen ja varmuuden tunteen* suhteen Isopahkala-Bouret (2008) esittää, että varmuus syntyy sekä muiden antamasta sosiaalisesta tunnustuksesta, mutta se sisältää myös yksilön luottamuksen omaan osaamiseensa. Sosiaalinen tunnustuksen myötä kokemus asiantuntijuudesta vahvistuu ja yksilö positioi itsensä asiantuntijarooliin (Hakkarainen ym., 2002). Viimeiseksi asiantuntijuuden kokemuksen osatekijäksi Isopahkala-Bouret (2008) esittää *tilannesidonnaisen kyvyn toimia* oman asiantuntemuksen mukaan. Esimerkiksi Törmä ja muut (2012) esittävät juuri tilannesidonnaisiin akateemisiin diskursseihin osallistumiseen liittyvät valmiudet yliopisto-opintojen erääksi tavoitteeksi. Isopahkala-Bouret (2005) painottaa, että asiantuntijuus kokemuksellistuu kaikkien näiden osa-alueiden leikkauspinnalla.

Asiantuntijuuden kokemuksellisuutta on hyödynnetty myös yliopisto-opiskelijoiden näkökulmaan syventävässä tutkimuksessa. Komppa ja Lankinen (2023) tarkastelevat kyselytutkimuksessaan, millaisissa tilanteissa yliopisto-opiskelijat kokevat olevansa oman alansa asiantuntijoita. Yliopisto-opiskelijoiden mukaan erityisenä kiintopisteenä asiantuntijuuden kokemukselle näyttäytyi asiantuntijan tiedollinen puoli, jossa nähtiin tosin olevan vielä syvennettävää. Tutkimuksessa asian-

tuntijuuden kokemus syntyi ja vahvistui sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa, joissa opiskelijoille joko annettiin asiantuntijan rooli tai he omaksuivat sen itse. Sosiaalinen tunnustus ilmeni Kompan ja Lankisen (2023) tutkimuksessa asiantuntijuutta vaativan tehtävään liittyvän pyynnön kohteena olemissä. Asiantuntijan roolin antaminen yliopisto-opiskelijalle voi heijastua positiivisesti tämän asiantuntijuuden kasvuun, vaikka siihen liittyisikin aluksi haparointia (Vaattovaara & Syrjä, 2020). Kompan ja Lankisen (2023) tutkimuksessa toistui myös pian valmistuvien yliopisto-opiskelijoiden kysymykset asiantuntijaidentiteetin hauraudesta ja siitä, millaisilla edellytyksillä he rohkenisivat kokemaan asiantuntijuutta.

Kuten voidaan huomata, yliopisto-opiskelijoiden asiantuntijuuden tarkasteleminen kokemuksellisesta näkökulmasta tuo esiin sen situationaalisuuden ja vuorovaikutteiset lähtökohdat tarjoten siten hieman sallivamman näkökulman yliopisto-opintojen aikana rakentuvaan asiantuntijuuteen. Samalla se haastaa perinteisiä käsityksiä asiantuntijuudesta, jotka nivotaan pitkälle viilattuihin taitoihin ja virheettömään suoriutumiseen (esim. Jakonen, 2017; Palonen & Gruber, 2010). Kompan ja Lankisen (2023) tutkimuksen mukaan näyttäneen myös siltä, että yliopisto-opiskelijat ovat osin itsekin sisäistäneet asiantuntijuuden korkeat edellytykset pohtiessaan sen etäisyyttä omaan osaamiseensa.

Asiantuntijuus generalisti- ja ammattialoilla

Toisen keskeisen yliopisto-opintojen aikaisen asiantuntijuuden rakentamiseen liittyvän näkökulman paikannan generalismin ja

spesialismin väliseen debattiin. Yliopistossa opiskeltavia generalistialoja (mm. sosiologia) luonnehditaan opintopoluiksi, jotka eivät valmista opiskelijoita tiettyyn professioon vaan antavat opiskelijoille yleisiä valmiuksia oman alan asiantuntijatehtävissä toimimiseen (Huttunen ym., 2023; Korhonen & Rautapuro, 2012). Generalistialat tarjoavat opiskelijalle toisaalta vapautta: vapautta valita itseä kiinnostavia opintojaksoja sekä opintokokonaisuuksia ja räätälöidä tutkintoa itselle mieluisaan suuntaan työelämään peilaten ja omia kiinnostuksia ajatellen. Toisaalta generalistialalle hakeuduttaessa yliopisto-opiskelijalla voi olla vielä jäsenymättömiä uratavoitteita, mikä vaikeuttaa valinnaisten opintojen suuntaamista työelämää kohti. Joillekin opiskelijoille oman asiantuntijapolun löytäminen onkin hitaampaa, sillä työelämän uratavoitteet voivat ottaa muotoaan pitkälle tutkinnon loppua kohti. Sekalaisesta kokonaisuudesta koostuvien valinnaisten opintojen ja yleisemmälle tasolle jäävä osaaminen voivat nähdäkseni johtaa myös asiantuntijuuden pirstaloitumiseen.

Generalisteilla yliopisto-opinnot voivat tuottaa hajanaisen käsityksen omasta alasta, mikä haastaa eri ilmiöiden välisten yhteyksien näkemistä ja toisiinsa kytkemistä (Cantell ym., 2009). Sen sijaan ammattialoilla oman osaamisen kuvaaminen on vaikeampaa, koska yliopisto-opinnoista saadut valmiudet ovat kytköksissä tiettyyn professioon. Valinnaisten opintojen määrä on myös ammattialoilla usein vähäisempi, sillä merkittävä osa tutkinnon opinnoista keskittyy vahvistamaan opiskelijan osaamista spesialisemmasta näkökulmasta. Generalisteille oman osaamisen sanoittaminen ei ole välttämättä

yhtä virtaviivaista, minkä vuoksi asiantuntijuuden vahvistuminen voi olla aikaavievää sen rakennuspalikoiden jäsenyessä hiljalleen muotoonsa. Kyky sanoittaa omaa osaamista nivoutuu kiinteästi myös yliopisto-opiskelijan kokemukseen asiantuntijuudesta (Jackson, 2016).

Yliopisto-opiskelijoiden asiantuntijuuden tukeminen opintojen aikana

Yliopisto-opiskelijoiden asiantuntijuuden rakentaminen voi viedä aikaa ja edellyttää tukea, jotta opiskelijat pystyvät muodostamaan selkeän käsityksen asiantuntijatehtävistään ja vahvistamaan luottamustaan osaamiseensa. Mäkelä ja Annala (2011) vastuuttavat niin opiskelijan itsensä, yksittäiset opettajat, johdon kuin hallinnonkin yliopisto-opiskelijoiden asiantuntijuuden rakentamisesta opintojen aikana ja korostavat opiskelijoiden yksilö- ja ryhmäohjauksen merkitystä läpi opintojen. Huttunen ja muut (2023) kutsuvatkin pohdittamaan uudenlaisia ja monipuolisempia ratkaisuja, joiden avulla yliopisto-opiskelijoiden asiantuntijuutta voitaisiin vahvistaa aiempaa kokonaisvaltaisemmin. Siinä missä Hernandez ja muut (2017) tarjoavat evidenssiä mentoroinnin hyödyistä LUMA-alojen yliopisto-opiskelijoiden urapolkujen kirkastajana, Ainiala ja muut (2020) korostavat projektiosaamista vahvistavien ja työelämäneustajien kanssa toteutettavien opintojaksojen roolia yliopisto-opiskelijoiden asiantuntijuuden kasvussa. Vaattovaara ja Syrjä (2020) tekivät myös lupaavia havaintoja tutkivan käytännön periaatteihin nojaavalla opintojaksollaan, joka perustui opiskelijaryhmien monialaisuus-

teen ja yhteistoiminnallisuuteen, asiantuntijaroolin ottamiseen ja reflektiopäiväkirjan kirjoittamiseen. Opintojaksolle osallistuneet yliopisto-opiskelijat kokivat ennen kaikkea tunnustaneensa oman asiantuntijuutensa aiempaa vahvemmin ja syventäneensä substanssiosaamistaan. Yliopisto-opiskelijoiden asiantuntijuuden näkyväksi tekemisessä on hyödynnetty myös ePortfolio-työskentelyä (Liinamaa ym., 2022; Ritzhaupt ym., 2008), jossa omasta osaamisesta, tiedosta ja taidoista kertovia näytteitä, visualisointeja ja tekstejä kootaan digitaaliseen muotoon (Korhonen ym., 2019).

Yliopisto-opintojen aikana tulisi panostaa myös generalistien uramahdollisuuksien kirkastamiseen, ohjata niitä tukevien valinnaisten opintojen valinnassa ja tarjota opiskelijoille uraohjausta viimeistään opintojen loppuvaiheessa. Yliopiston ohjaushenkilöstön avun lisäksi nähdäkseni myös vertaistutoreilla ja opiskelijajärjestöillä voi olla oma roolinsa uraohjauksessa. He voisivat esimerkiksi järjestää informaalisia ekskursioita ja työelämätapauksia, jotka tarjoaisivat tutustumismahdollisuuksia generalistien omien alojen asiantuntijoiden työnkuviin ja asiantuntijapolkuihin. Tukemalla yliopisto-opiskelijoiden asiantuntijuuden rakentumista laaja-alaisesti vältyttäisiin tilanteilta, joissa edes alumneilla ei ole jäseneltyä käsitystä siitä, millaisia työtehtäviä omalla tutkinnolla voi tehdä (ks. Huttunen ym., 2023). Yliopiston tulisikin varmistaa, että jokainen opiskelija saa mahdollisuuden kasvaa asiantuntijaksi, joka kykenee paitsi tunnistamaan ja sanoittamaan oman osaamisensa myös luottamaan asiantuntijuuteensa niin opintojen aikana kuin työelämässään. ■

Lähteet

- AINIALA, T., OLSSON, P., MATTILA, H. & VESALAINEN, M. (2020). Työelämätaidot korkeakouluopetuksessa. Opiskelijoiden kokemuksia asiantuntijuuden ja taitojen kehittymisestä monialaisella kaupunkitutkimuksen projektikurssilla. *Aikuiskasvatus*, 40(2), 96–111. <https://doi.org/10.33336/aik.95449>
- ALASTALO, M., ÅKERMAN, M. & VAITTINEN, T. (2017). Asiantuntijahaastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvaara (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 214–232). Vastapaino.
- CANTELL, H., PIETIKÄINEN, J., WILLAMO, R., LAAKSO, M., NURMI, S. & SJÖBERG-TUOMINEN, L. (2009). Tieteiden integraatio yliopisto-opetuksessa: esimerkkinä ympäristöalan monitieteinen sivuainekokonaisuus. *Peda-Forum*, 16(1), 6–19.
- HAAPAKORPI, A. (2010). Kuka pääsee asiantuntijaksi? Yhteiskunnallisen taustan merkitys asiantuntija-aseman rakentumisena. *Aikuiskasvatus*, 30(4), 257–266. <https://doi.org/10.33336/aik.93894>
- HAKKARAINEN, K., PALONEN, T. & PAAVOLA, S. (2002). Kolme näkökulmaa asiantuntijuuden tutkimiseen. *Psykologia*, 37(6), 448–464.
- HERNANDEZ, P. R., BLOODHART, B., BARNES, R. T., ADAMS, A. S., CLINTON, S. M., POLLACK, I., GODFREY, E., BURT, M. & FISCHER, E. V. (2017). Promoting professional identity, motivation, and persistence: benefits of an informal mentoring program for female undergraduate students. *PLoS One*, 12(11), e0187531–e0187531. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0187531>
- HUTTUNEN, M., JAKONEN, M., KUMPULAINEN, K., VIERIMAA, S. & VILLMAN, E. (2023). ”Se oli niin selkeesti semmonen tutkijakoulutus”: alumnien kokemuksia kulttuuripolitiikan yliopisto-opintojen roolista asiantuntijuuden rakentumisessa. *Kulttuuripolitiikan Tutkimuksen Vuosikirja*, 7(1), 25–42. <https://doi.org/10.17409/kpt.127926>
- ISOPAHKALA-BOURET, U. (2005). *Joy and struggle for renewal. A narrative inquiry into expertise in job transition* [väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Helda. <http://urn.fi/URN:ISBN:952-10-1636-1>
- ISOPAHKALA-BOURET, U. (2008). Asiantuntijuus kokemuksena. *Aikuiskasvatus*, 28(2), 84–93. <https://doi.org/10.33336/aik.93808>
- JACKSON, D. (2016). Re-conceptualising graduate employability: The importance of pre-professional identity. *Higher Education Research and Development*, 35(5), 925–939. <https://doi.org/10.1080/07294360.2016.1139551>
- JAKONEN, M. (2017). *Vastatiето. Tulevaisuuden asiantuntijuutta etsimässä*. Suomen Eduskunta.
- KOMPPA, J. & LANKINEN, P. (2023). Asiantuntijuus ja sen saavuttaminen opiskelijoiden ja työelämäkumppanin näkökulmasta. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 25(4), 28–45. <https://doi.org/10.54329/akakk.127821>
- KORHONEN, A.-M., LAKKALA, M. & VEERMANS, M. (2019). Identifying vocational student teachers' competence using an ePortfolio. *European Journal of Workplace Innovation*, 5(1). <https://doi.org/10.46364/ejwi.v5i1.512>
- KORHONEN, V. & RAUTAPURO, J. (2012). Hitaasti mutta epävarmasti – Onko opintoihin hakeutumisen lähtökohdilla yhteyttä opintojen käynnistymisongelmiin? Teoksessa V. Korhonen & M. Mäkinen (toim.), *Opiskelijat korkeakoulutuksen näyttämöllä* (s. 87–112). Tampere Yliopistopaino Oy & Juvenes Print.
- KOUVO, A., LAIRIO, M. & PUUKARI, S. (2009). Yliopisto-opiskelu osana opiskelijan elämän ja identiteetin rakentumista. *Kasvatus*, 40(5), 443–453.

- LEHTINEN, E. & PALONEN, T. (2011). Asiantuntijaosaamisen luonne ja osaamisen tunnistamisen haasteet. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 13(4), 24–42. <https://journal.fi/akakk/article/view/114570>
- LIINAMAA, T., ISOTALO, S., UKKONEN-MIKKOLA, T., SUVANTO, M., TAMMINEN, O. & KOKKONEN, A. M. (2022). E-portfolio yliopisto-opiskelijoiden asiantuntijuuden rakentajana. *Yliopistopedagogiikka*, 29(1). <https://lehti.yliopistopedagogiikka.fi/2022/08/22/e-portfolio-yliopisto-opiskelijoiden-asiantuntijuuden-rakentajana/>
- MURTONEN, M. (2017). Yliopisto-opetuksen tavoitteena korkeatasoinen oppiminen. Teoksessa M. Murtonen (toim.), *Opettajana yliopistolla. Korkeakoulupedagogiikan perusteet* (s. 14–31). Vastapaino.
- MÄKELÄ, M. & ANNALA, J. (2011). Opintoihin kiinnittyminen yliopistossa. Teoksessa M. Mäkinen, V. Korhonen, J. Annala, P. Kalli, P. Svärd & V.-M. Värri (toim.), *Korkeajännityksiä - kohti osallisuutta luovaa korkeakoulutusta* (s. 59–80). Tampere University Press.
- PALONEN, T. & GRUBER, H. (2010). Satunnainen, rutiininomainen ja tietoinen osaaminen. Teoksessa K. Collin, S. Paloniemi, H. Rasku-Puttonen & P. Tynjälä (toim.), *Luvuus, oppiminen ja asiantuntijuus* (s. 41–56). WSOYpro Oy.
- PALONEN, T., LEHTINEN, E. & HAKKARAINEN, K. (2017). Asiantuntijuuden kehittyminen ja tieteenalan jäseneksi kasvaminen. Teoksessa M. Murtonen (toim.), *Opettajana yliopistolla. Korkeakoulupedagogiikan perusteet* (s. 32–50). Vastapaino.
- REID, J.-A. (2014). “Practice”: foregrounding the study of teaching in initial teacher education. Teoksessa M. Jones & J. Ryan (toim.), *Successful teacher education. Partnerships, reflective practice and the place of technology* (s. 121–135). Sense Publishers.
- RITZHAUPT, A. D., SINGH, O., SEYFERTH, T. & DEDRICK, R. F. (2008). Development of the electronic portfolio student perspective instrument: an ePortfolio integration initiative. *Journal of Computing in Higher Education*, 19(2), 47–71. <https://doi.org/10.1007/BF03033426>
- SALMENTO, H. (2024). Tieteellisen ajattelun oppiminen ja opettaminen yliopistoissa. *Tiedepolitiikka*, 49(1), 25–29. <https://doi.org/10.58957/tp.141914>
- TYNJÄLÄ, P. (2008). Työelämän asiantuntijuus ja korkeakoulupedagogiikka. *Aikuiskasvatus*, 28(2), 124–127. <https://doi.org/10.33336/aik.93812>
- TÖRMÄ, S., KORHONEN, V. & MÄKINEN, M. (2012). Miten arvioida yliopisto-opiskelijoiden kiinnittymistä opintoihin? Teoksessa V. Korhonen, & M. Mäkinen (toim.), *Opiskelijat korkeakoulutuksen näyttämöillä* (s. 163–191). Tampere Yliopistopaino Oy & Juvenes Print.
- VAATTOVAARA, J. & SYRJÄ, T. (2020). Tutkiva käytäntö monialaisessa oppimisympäristössä – tapaustutkimus näyttelijäntaiteen ja suomen opiskelijoiden kielitietoisuuden ja asiantuntijuuden kasvun kokemuksista. Teoksessa H. Paulasto & S. Pöyhönen (toim.), *Kieli ja taide – soveltavan kielentutkimuksen ja taiteen risteämiä* (s. 57–83). Soveltavan kielitieteen tutkimuksia n:o 74. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA.